

מבחן בתורה (ספר דברים) תשע"ו – מידע והמלצות

משנת תשע"ה מבחן חמ"ד בתורה (ספר דברים) מועבר לתלמידי כיתות ו' בכל בתי הספר של החינוך הממלכתי-דתי, והוא נערך במתכונת פנימית בלבד.

המבחן נועד לבדוק עד כמה תלמידים העומדים לפני סיום בית הספר היסודי בחינוך הממלכתי-דתי שולטים בתכנים ובמיומנויות בתורה. הנושאים הנבדקים במבחן (פרשות דברים – כי תצא) נלמדים בשיעורי תורה בכיתה ו'.

המבחן פותח בהתאם לתכנית הלימודים המעודכנת ובהתאם לדרישות, כפי שהגדירו אותן מובילי תחום הדעת במשרד החינוך. אפשר למצוא את מפרט המבחן באתר האינטרנט של ראמ"ה בלשונית "הערכה בית ספרית", בנושא "מבחני חמ"ד".

להלן עקרונות המתכונת הפנימית של המבחן:

- העברת המבחן לתלמידים, בדיקתו וניתוח תוצאותיו ייערכו על ידי צוות בית הספר.
 - המבחן הוא כלי הערכה הנוסף על כלי הערכה אחרים שבית הספר משתמש בהם במהלך שנת הלימודים. תוצאות המבחן ומידע ממקורות נוספים יוכלו לשמש את בית הספר לגיבוש תהליכים של קבלת החלטות ולתכנון ההוראה והלמידה בנושאי הלימוד הנבדקים.
 - הערכה פנים בית ספרית מהותית מתרחשת אם צוות בית הספר תופס אותה כחלק בלתי נפרד משיפור ומפיתוח מקצועי ולא ככלי בקרה על עבודתו. לכן ישמשו ציוני המבחן **אך ורק** את הנהלת בית הספר ואת צוותו. ציוני המבחן יישארו בידי בית הספר, והוא **אינו** נדרש לדווח על הציונים לגורם חיצוני כלשהו.
 - מומלץ כי המורה הממלא את תפקיד רכז ההערכה בבית הספר יסייע לצוותי ההוראה להפיק את מיטב התועלת מהמבחן, לנתח את תשובות התלמידים, לתת פרשנות לתשובות אלה, להסיק מסקנות הנוגעות לתהליכי ההוראה והלמידה בבית הספר ולתכנן דרכי פעולה.
 - מומלץ כי צוות ההוראה בבית הספר יערוך ניתוח איכותני של תשובות התלמידים (נוסף על הניתוח הכמותי הנערך באמצעות חישוב הציונים) לפי המחווה של המבחן, ובייחוד חשוב לזהות דפוסים שכיחים של תשובות שגויות. זאת הזדמנות ללמידה משותפת של צוותים מתחומים שונים בבית הספר, והיא תוכל לתרום במידה רבה לשיפור תהליכי ההוראה והלמידה ולהערכה של תלמידים ושל מורים בבית הספר.
 - חשוב להחזיר לתלמידים את מחברות המבחן ולתת להם משוב אינטגרטיבי ומחזק. כדאי לשים דגש על נקודות החוזק ועל נקודות התורפה ולהמליץ על דרכים לשיפור.
 - ראמ"ה תעמיד לרשות בתי הספר כלי עזר (מבוססי אקסל) כדי לסייע לחשב את הציונים ולקבל נתונים על ההישגים של תלמידי הכיתה ושל תלמידי השכבה. כלים אלה יפורסמו באתר האינטרנט של ראמ"ה כמה ימים לאחר מועד העברת המבחן.
- להלן סוגי כלי העזר שיפורסמו:
- כלי עזר כיתתי – הכלי נועד לחישוב הציונים של תלמידי הכיתה במבחן, והוא מספק תמונת מצב של הישגי הכיתה במבחן.
 - כלי עזר שכבתי – הכלי נועד לחישוב הישגי השכבה במבחן. הוא מספק נתונים בנוגע להישגי התלמידים בשכבה ומאפשר להשוות בין ההישגים בכיתות מקבילות.

- היערכות לבחינת תלמידים עם צרכים מיוחדים (לפי הצרכים הפרטניים של התלמידים הנבחרים):
רצוי לספק לתלמידים עם צרכים מיוחדים את התנאים שהם רגילים להם בבית הספר במשך השנה. יש להכין מראש אמצעי בחינה ייחודיים (למשל מחברות מבחן מוגדלות לתלמידים עם קשיי ראייה). מומלץ להקצות כיתה נפרדת וכוח אדם לפי הצורך, וליידע את התלמידים הזכאים על ההתאמות שיקבלו (למשל שכתוב תשובות המבחן, הפסקות, חלוקת המבחן למקטעים והקראה).

מועד המבחן והמתכונת להעברתו

- מומלץ לקיים את המבחן ביום רביעי, כ"ב באדר א' תשע"ו, 2 במרס 2016 (אין לקיים את המבחן לפני תאריך זה). במקרים מסוימים בית הספר רשאי לדחות את מועד המבחן למועד אחר, אך יש להביא בחשבון את האפשרות של חשיפה מוקדמת של המבחן לתלמידים.
- במבחן שלושה חלקים:
חלק א – ושיננתם לבניך (ידיעת פסוקים בעל-פה, ידיעת סדר הפרשות, כתב רש"י);
חלק ב – התורה ומשמעותה;
חלק ג – פירושי רש"י לתורה.
בחלק א אסור להשתמש באמצעי עזר כלשהו. בחלק ב ובחלק ג מותר להשתמש בחומש דברים ובפירוש רש"י. חשוב ליידע את התלמידים מבעוד מועד בנוגע לשימוש באמצעי עזר.
- מהלך המבחן:
בתחילה יש לחלק לתלמידים את הדפים של חלק א. חלק זה אינו מופיע בתוך מחברת המבחן, אלא הוא מודפס על דף נפרד. הזמן המוקצב לחלק זה הוא כעשר דקות, ואסור להשתמש באמצעי עזר כלשהו. לאחר שענו התלמידים על השאלות שבחלק א, יש לאסוף את הדפים ולחלק להם את מחברות המבחן שבהן חלק ב וחלק ג. בחלקים אלה אפשר להשתמש בחומש דברים ובפירוש רש"י.
- המבחן יימשך 90 דקות כדי שהתלמידים יוכלו להשיב על כל השאלות בנינוחות. תלמידים שיזדקקו להארכת זמן כדי להשלים את המבחן, יוכלו לקבלה בהתאם להחלטת בית הספר.
- ההחלטה אם להעביר את המבחן לתלמידים ברצף או בחלקים (עם הפסקה ביניהם) תיקבע על ידי בית הספר.
- אמצעי קשר:
בשאלות הנוגעות לתוכן המבחן ולקשר שלו לתכנית הלימודים יש לפנות למפמ"ר ולנציגיו.
בנושאים אחרים אפשר לשלוח דואר אלקטרוני למשרדי ראמ"ה לכתובת זו: rama@education.gov.il.

מחווין למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

הנחיות כלליות לבודקים

- * בכל שאלות המבחן אם לא כתב התלמיד תשובה או לא סימן תשובה, יש לתת לו ציון 0.
- * בפריטים הפתוחים (בניית תשובה) יש להעריך את התשובה לפי ההנחיות המפורטות במחווין. אם כתב התלמיד יותר ממספר התשובות הנדרש, יש לבדוק רק את התשובות הנדרשות לפי סדר כתיבתן.
- * בשאלות שבהן התלמיד מתבקש לכתוב את התשובה בלשונו, אין לתת נקודות על ציטוט מהכתוב.
- * בפריטים מסוג רב-בררה (ר"ב) אם סימן התלמיד יותר מתשובה אחת, יש לתת לו ציון 0.
- * בפריט הסגור 15 אם סימן התלמיד יותר ממספר התשובות הנדרש, יש לתת לו ציון 0.
- * השימוש בסימני פיסוק במחווין:
() תוספת לתשובה נכונה שאינה חובה
/ הפרדה בין אפשרויות שונות של תשובה נכונה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
חלק א - ושיננתם לבנין			
1.	פתוח	להלן הפסוקים וכל המילים החסרות בהם (המילים החסרות מודגשות): א. "ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום". (דברים ד', פסוק ח') ב. "ונדעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". (דברים ד', פסוק ל"ט) ג. "שפטים ושטרים תתן לה בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לה לשבטך ושפטו את העם משפט צדק". (דברים ט"ז, פסוק י"ח) ד. "לא תטה משפט לא תפיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים". (דברים ט"ז, פסוק י"ט)	7-0
		הניקוד: כתיבה של כל מילה חסרה במקום הנכון מזכה בחצי נקודה. אין להפחית נקודות על שגיאות כתיב הומופוניות (החלפת אותיות בעלות אותו צליל) ועל הוספה או השמטה של ה' הידיעה ושל אותיות השימוש ב', מ', ל'.	

מחווין למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
2.	פתוח	להלן שמות הפרשות בספר דברים לפי סדר הופעתן (שמותיהן של שש הפרשות החסרות מודגשים): דברים , ואתחנן, עקב, ראה , שופטים, כי תצא , כי תבוא, ניצבים , וילך , האזינו, וזאת הברכה . הניקוד: כתיבה של כל פרשה חסרה במקום הנכון מזכה בחצי נקודה.	3-0
3.	פתוח	הערה: שאלה 3 מופיעה בחלק זה ("ושיננתם לבניך"), אבל היא שייכת לשאלות חלק ג (רש"י). לכן הניקוד שלה יתווסף לשאלות שבחלק ג. להלן הקטע מפירוש רש"י בכתב רגיל: ואהבת אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו. 4 = כתיבת הקטע בכתב רגיל ללא שגיאות 3 = שגיאה בכתיבה של אות אחת 2 = שגיאה בכתיבה של שתי אותיות 1 = שגיאה בכתיבה של שלוש אותיות או של ארבע אותיות 0 = שגיאה בכתיבה של יותר מארבע אותיות הערות: 1. שגיאה חוזרת בכתיבה של אותה אות תיחשב שגיאה אחת. 2. השמטת אות או הוספת אות ייחשבו שגיאות.	4-0

מחונן למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
חלק ב – התורה ומשמעותה			
א1	פתוח	2 = עם גדול ורם (ממנו) / בני ענקים או תשובה כנ"ל המנוסחת בלשון התלמיד לדוגמה: – לא חסך 1 = עם גדול 0 = כל תשובה אחרת	2-0
ב1	פתוח	2 = ערים גדולות ובצורות (בשמיים) או תשובה כנ"ל המנוסחת בלשון התלמיד לדוגמה: – לריס לא חלפה מסכיב 1 = ערים גדולות 0 = כל תשובה אחרת	2-0
ג1	פתוח	3 = תשובה שלפיה בני ישראל אינם מאמינים שה' ימלא את ההבטחה שלו. / שה' יכול לנצח את יושבי הארץ. / שה' מלווה אותם ומגן עליהם. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0

מחווין למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
2	פתוח	להלן הדיברות המתאימים לכל סוג: • למחשבה – שניים מהדיברות האלה: – אנכי ה' – לא יהיה לך – לא תחמוד • לדיבור – שני הדיברות האלה: – לא תישא – לא תענה הערות: 1. התשובה "זכור את" (מספר שמות) תיחשב נכונה. 2. התשובה "כבד את" תיחשב נכונה. • למעשה – שניים מהדיברות האלה: – לא יהיה לך / לא תעשה לך פסל – שמור את – כבד את – לא תרצח – לא תנאף – לא תגנוב הערות: 1. התשובה "לא תגזול במקום" לא תגנוב" תיחשב שגויה. 2. התשובה "לא תחמוד" תיחשב נכונה (לפי פרשנות הרמב"ם).	6-0
		ניקוד: כל דיבר נכון הכתוב במקום המתאים מזכה בנקודה אחת .	

מחונן למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
3	פתוח	א. 1 = וכתבתם על מזוזות ביתך (ובשעריך) 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		ב. 1 = וקשרתם לאות על ידיך 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		ג. 1 = ושיננתם לבניך / ודיברת בם 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		ד. 1 = והיו לטוטפות בין עיניך 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
א4	פתוח	2 = תשובה שכתובים בה שניים מהנסים האלה, בלשון החומש או בלשון התלמיד: - המן / יאכילך את המן - הבגדים נשמרו / שמלתך לא בלתה מעליך - הרגליים לא התנפחו / רגלך לא בצקה 1 = תשובה שכתוב בה אחד מהנסים הנ"ל. 0 = כל תשובה אחרת, לרבות נסים שאינם מתוך הפסוקים שהשאלה מפנה אליהם.	2-0
ב4	ר"ב	3 = התשובה הנכונה: (2) שמזונו של אדם תלוי ברצונו של ה'. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
5	פתוח	3 = תשובה הנוגעת לשבועה שנשבע ה' לאבות או לרשעת הגויים. לדוגמה: - כְּכֹלֵךְ פְּרִיץ בֵּין אֱלֹהִים - כִּרְשָׁעִים פְּלִיטִים 0 = כל תשובה אחרת	3, 0

מחווין למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
6א	פתוח	3 = תשובה המציינת הבדל אחד הקשור להשקיה בין ארץ ישראל ובין ארץ מצרים, עם או בלי אזכור הרים ובקעות. או תשובה המציינת שארץ ישראל היא ארץ שה' דורש אותה / משגיח עליה, ואילו ארץ מצרים אינה כזאת. 0 = כל תשובה אחרת, לרבות תשובה המציינת רק צד אחד בהשוואה. לדוגמה: – בארץ ישראל יש הרבה עש. בארץ מצרים לא יורד כמעט עש. – בארץ מצרים צריך לטלח לפי אימ מפניאס.	3, 0
6ב	ר"ב	3 = התשובה הנכונה: (4) שירידת הגשם בה תלויה בקשר של בני ישראל עם ה'. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
7	פתוח	3 = תשובה הנוגעת לאיסור "לא תוסיפו". לדוגמה: – לאסור אפסוף על מצולא פי. – לא גסיפו על פדבר אשר אנכי מצוה אכב. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
8א	פתוח	2 = תשובה שכתובים בה שלושת הסימנים האלה: – מפריסת פרסה – שוסעת שסע – מעלה גרה הערה: כתיבת הסימנים "מפריסת פרסה" ו"מעלה גרה" בלבד (ללא "שושעת שסע") תיחשב תשובה נכונה, מפני שהסימן "שושעת שסע" יכול להיות כלול בסימן "מפריסת פרסה". 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
8ב	פתוח	2 = תשובה שכתובים בה שני הסימנים האלה: – סנפיר – קשקשת 0 = כל תשובה אחרת	2, 0

מחווין למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
9א	פתוח	3 = תשובה שלפיה המצווה היא לתת לעבד רכוש / מתנות כשהוא משתחרר. הערות: 1. חזרה על מילים המופיעות בפסוק כמו "צאן" ו"יקב" כדוגמה לרכוש שמעניקים לעבד שמשתחרר, תיחשב תשובה נכונה. 2. התשובה "מצוות הענקה" תיחשב נכונה. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
9ב	פתוח	3 = העתקת המילים: "וזה" (וזכרת) כי עבד היית בארץ מצרים (ויפדך ה' אֶל־לוקיד). 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
10	פתוח	3 = תשובה שלפיה אסור לאדם להרחיב את שטחו על חשבון השטח של שכנו. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
11א	פתוח	3 = (חודש) ניסן 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
11ב	פתוח	3 = תשובה המציינת כי מוסיפים לשנה את חודש אדר ב' / מעברים את השנה. הערה: אם תלמיד ציין מדי כמה שנים מעברים את השנה וטעה (כתב למשל כל 4 שנים), אין להוריד על כך נקודות. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
12	פתוח	3 = תשובה המציינת שהשוחד יכול להשפיע לרעה על השופט / לגרום לו לטעות בדין. או תשובה המציינת שהפיתוי לקחת שוחד גדול עד כדי כך שאפילו חכמים וצדיקים אינם יכולים לעמוד בו. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
13	פתוח	3 = תשובה שלילית, מפורשת או משתמעת, בליווי הסבר (בלשון החומש או בלשון התלמיד) שלפיו אסור לאב להעדיף את הבן הצעיר / שלפיו הבן הבכור זכאי לקבל בירושה פי שניים יותר מאחיו או שלפיו אסור לאב להעדיף את בן האישה האהובה עליו על פני בנו הבכור. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0

מחון למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
14א	פתוח	3 = תשובה שלפיה אסור למנוע משור או מבעל חיים אחר לאכול בזמן שהוא עובד / לאכול את המזון שעליו הוא עושה את מלאכתו. 0 = כל תשובה אחרת, לרבות תשובה שאינה מציינת שאסור למנוע מבעל החיים לאכול בזמן שהוא עושה את מלאכתו בשדה. לדוגמה: – אסור לאסור אלא פסל.	3, 0
14ב	פתוח	3 = תשובה המציינת שהטעם הוא צער בעלי חיים / למנוע צער מבעלי החיים. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
15	סגור	3 = סימון ארבע התשובות כפי שמפורט להלן: א. נכון ב. לא נכון ג. לא נכון ד. נכון 2 = סימון שלוש מהתשובות הנ"ל 1 = סימון שתיים מהתשובות הנ"ל 0 = כל תשובה אחרת, לרבות סימון אחת התשובות הנ"ל	3-0

מחווין למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
חלק ג – פירושי רש"י לתורה			
16	פתוח	2 = תשובה שלפיה אסור לדיין לדחות (לסוף) משפטים שבהם עוסקים במעט כסף (לטובת משפטים שבהם עוסקים בהרבה כסף). 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
17א	פתוח	2 = לקב"ה 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
17ב	פתוח	2 = תשובה שלפיה הכוהן אומר לעם שה' יילחם אִתָּם / יוביל אותם במלחמה. או ציטוט המילים "אתם באים בניצחוננו של מקום". 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
18א	פתוח	2 = תשובה בלשון התלמיד שלפיה שאלתו של רש"י היא זאת: האם אפשר להעלות על הדעת שזקני בית הדין הרגו מישהו? 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
18ב	פתוח	2 = "(אלא) לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה." 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
19א	פתוח	הערה: שאלה 19א מופיעה בחלק זה (רש"י), אבל היא שייכת לשאלות חלק ב ("התורה ומשמעותה"). לכן הניקוד שלה יתווסף לשאלות שבחלק ב. 2 = תשובה העוסקת בבהמה של חבר שנפלה וַבְּצוּרֶךָ להקים אותה, עם או בלי אזכור המטען שעליה. 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
19ב	פתוח	2 = תשובה המציינת שאדם פטור מהמצווה אם בעל הבהמה יושב בצד ואינו עוזר להרים אותה. או ציטוט המילים: "אם הלך וישב לו ואמר לו: הואיל ועליך המצווה, אם רצית לטעון טעון..." 0 = כל תשובה אחרת	2, 0

מחונן למבחן פנימי 134 בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ו

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
20א	פתוח	2 = תשובה הנוגעת לשני עניינים / סיפורים / נושאים המופיעים בתורה זה אחר זה. 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
20ב	פתוח	2 = תשובה שיש בה דוגמה הולמת מעולמו הפרטי של התלמיד ל"מצווה הגוררת מצווה". 0 = כל תשובה אחרת	2, 0